

МР «Горный улус» Республики Саха (Якутия)

МБОУ «Джикимдинская СОШ им. Софр.П.Данилова»

«Рассмотрено» на заседании МО учителей гуманитарного цикла протокол № _____ от _____ руководитель МО: _____ (Данилова Р.Г.) «__» _____ 2021 год	«Согласовано» Заместитель директора по УР: _____ (Кузьмина Е.М.) «__» _____ 2021 год	«Утверждаю» Приказ № _____ от _____ Директор МБОУ «Джикимдинская СОШ им.Софр.П. Данилова»: _____ (Саввин А.А.) «__» _____ 2021 год
---	---	--

Рабочая программа

по родному языку

Уровень образования (класс): 5 класс АООП ЗП вариант 7.2

Количество часов: 35 часов

Учитель: Кузьмина Елена Михайловна

Программа разработана на основе «Программы специальных (коррекционных) образовательных учреждений 5-9 классы» под редакцией В. В. Воронковой. М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2015 г.

Учебник: Саха тыла , 5 кылаас, И.Е.Алексеев, И.П. Винокуров, Г.И. Гурьев, М.М.Попова ”Бичик»,2017с

Дикимдя 2021

Быһаары сурук.

Бу анал коррекционной үөрэти ирдэбилинэн 7 көрүгүнээх доруобуйатынан хааччахтаммыт үөрэнээччилэри үөрэти – иити бырагырааммата ФГҮӨС ирдэбилинэн нуормаламмыт, быраабынан мэктиэлэммит үөрэтэр методической докумуонна олобуран оһоһулунна.

- Федеральный компонент Государственного образовательного стандарта общего образования, утверждённый приказом Министерства образования России от 05.03.2004 г. № 1089 «Об утверждении федерального компонента государственных стандартов начального общего, основного общего и среднего (полного) общего образования»:

- приказ Министерства образования России от 09.03.2004 г. № 1312 «Об утверждении федерального базисного учебного плана и примерных учебных планов для общеобразовательных учреждений Российской Федерации, реализующих программы общего образования»;

- авторская программы Баранова М. Т., Ладыженской Т. А., Шанского Н. М. – М.: Просвещение, 2011

- программа специальных (коррекционных) общеобразовательных школ VII вида (для умственно отсталых детей) \ «Программы специальных (коррекционных) общеобразовательных учреждений 7 вида. Русский (родной) язык» В.В. Воронкова, М. Владос, 2000 г.\

Саха тылыгар уонна ситимнээх сананы сайыннарыыга, төрөөбүт литература уруоктарыгар манньк доруобуйаларынан хааччахтаммыт оҕолору аналлаах чэпчэтиллибит бырагырааманан үөрэти оҕону киһи, личпость быһыытынан иитиигэ ананар.

Үөрэти сыала :

1. Үөрэнээччи бииргэ үөрэнэр оҕолорун кытта бодоруһан ситимнээх санатын сайыннарыыта., тылы билэргэ сэрэйэр дьобурун сайыннарыыта.

2/ Саха тылыгар үөрэтиллэр сүрүн кырамаатыкалыы үөрэх төрүттэрин билии: лексика, дорҕооннору , сана чаастарын этиигэ тыллар ситимнэрин, тыл састаабын, тыл үөскээһинин билиитэ.

3. Оҕолору кытта диалогунан кэпсэтиини баһылаһына, бэйэтин санаатын чөкө этиниитэ. .

Үөрэти соруга:

1.Ааҕы, суруйуу, сангары, устуу сатабылларын сайыннарыы.

2.Тылынан уонна суругунан үлэбэ таба суруйууну уонна сурук бэлиэтин таба туруорууга үөрүйэҕи салгыы сайыннарыы.

3.Үөрэнээччи тылын баайын байыты, тылдытынан таба туһаныы.

4. Үөрэнээччи өй-санаа, сир-майгы өттүнэн салгыы сайдыыта.

Оџону төрөөбүт тылынан таба суруйарга, тылы сатаан туттарга, ситимнээн санарарга үөрэтии – оскуолаџа саха тылын үөрэтии сүрүн соруга.

Тылы таба суруйарга үөрэнээччини алын сүһүөх оскуоланы бүтэрэригэр фонетическай бириинсибинэн суруллар тыллар, элбэхтик туттуллар кириии уонна араастык суруллар тыллары сатаан таба суруйар үөрүйэхтэниэхтээх. Ол гыннан баран сороџор оџо таба суруйар дьоџура, тылларынын сайдыыта намыһах буолар. Мөлтөхтүк суруйар оџолор үксүн бытаан сайдыылаах, тылларынын саппааһа дьаданы, бэйэлэрин санааларынын сатаан толору сааһылаан эппэт, үөрэххэ соччо интэриэһэ суох буолаллар. Онон учуутал маннык оџолору кытта биирдиилээн эбэтэр туспа дьарыктаннаџына эрэ санааларынын сааһылаан этэллэрин, таба суруйалларынын ситиһэр, төрөөбүт тылларыгар интэриэһи үөскэтэр.

Бастаан мөлтөх үөрэнээччилэр үөрэхтэригэр хаалбыт биричинэлэрин үөрэтэн билэр наада. Оџо маннык сүрүн биричинэлэринэн үөрэџэр хаалыан сөп:

- дорџоону истэр дьоџура ситэ сайдыбатах;
- учуутал быһаарарынын, үөрэтэрин болџомтото суох олорон истэр;\
- доруобуйата мөлтөбүттэн уроукка түргэнник сылайар;
- доруобуйатынын туругунан үөрэџин өр кэмнэ көтүттэџинэ;
- уроук бириэмэтигэр, оскуолаџа сылдыарыгар бэрээдэгэ суох, дьэитигэр-уотугар сөптөөх усулубуйата суох, ыарахан иитиилээх.

Онон маннык туруктаах оџолору үөрэтэн арыый үрдүк таһымна таһаарарга туспа суоллаах-иистээх үөрэтии наада буолар. Оонньуу технологиятын туһанан үөрэтии оџону сынһатарынын, аралдытарынын тэнэ. өссө иитэр-үөрэтэр, айар үлэџэ, үөрэххэ көбүлүүр, үөрэххэ интэриэһи үрдэтэр. Уруоктарга грамматическай оонньуулары тиһигин быспакка ытыахха наада. Маннык оџолор уруһуйдуур дьоџурдара сайдыбыт буолар. Тыл уонна литература уроуктарыгар уруһуйдууларынын сөбүлүүллэр. Айымныы ис хоһоонун уруһуйунан биэрбиттэринэн салгыы ситимнээх сананы сайыннарыахха сөп. Бу маннык оџо айымныы ис хоһоонун лаппа өйдүүр, сайдар, билэр-көрөр.

Бу этиллибит биричинэлэринэн үөрэџэр ситиспэт оџонон бэһис кылаас үөрэнээччитэ Гоголев Айаан уонна Захарова Аня буолаллар. Кинилэр кыра кылаастан саха тылыгар чэпчэтиллибит соруудахтаах үөрэнэллэр. Бытааннык өйдүүллэр, бытааннык суруйаллар, сатаан кэпсиир дьоџурдара сайдыбатах. Ол да буоллар, бииргэ үөрэнэр оџолорун кытта хаалсымаары чэпчэтиллибит соруудахтарынын дьарыктанарынын сөбүлүүллэр. Ол курдук, лиэксикэ, фонетика, этии, этиигэ сурук бэлиэтэ, тыл састааба, таба суруйуу өйдөбүллэрин, ситимнээх сана сүрүн өйдөбүлүн билиэхтээхтэр. Анал оноһуллубут чэпчэтиллибит соруудахтаах карточкаларынын, уруһуйунан ситимнээх сананы сайыннарар соруудахтары толоруохтаахтар

Коррекционной программнан үөрэнэр үөрэнээччи билэр-көрөр сатабыла, үөрүйэхтэрэ.

Бу коррекционной программнан үөрэнэр үөрэнээччи араас көрүннээх көмөҕө наадыар, үөрэх матырыяалын ситэтэ суох ингэринэр, бэйэтэ билэ-көрө сатыыр дьоҕура намыһах. Биирдиилээн үөрэтиигэ учуутал ыйан-кэрдэн биэриитинэн өйдөөбүтүн тута оноруон сөп. Биир бэриллит соруудаҕы учуутал хаста да хатылаан эбии быһааран биэриэн сөп. Үлэлээбит, устубут тылларыгар сыһа устубутун бэйэтэ булан көннөрөр кыаҕа суох. Учуутал бэйэтэ булан ыйан биэрдэҕинэ көннөрүөн сөп. Үөрэнээччи бастаан өйдөөбүт курдук буолар. онтон ону өйүгэр өр туппат, умнар. Тугу өйдөөбүтүн саамай сүрүнүн суругунан буолбакка тылыннан быһыта-орута ылан учуутал эбии ыйытыктарынан кэпсиир, быраабылаҕа холобур толкуйдууругар ыарыҕатар. Эппиэтин сыаната «3» буолар.

Суругунан үлэтэ үксүн кинигэттэн сыһата суох устуу буолар. Саҥа чаастарын бэлэми суруйан манна майгынныыр тыллары булан уһултарары ыарыҕатар. Диктант суруйтарарга тус-туспа кылгас этиилэртэн турар тиэкини суруйар, Үөрэнээччи суруйар тиэкис ис хоһоонун өйдүүрүн курдук чэпчэки буолуохтаах. Тыла - бэһис кылааска – 40, алтыс кылааска – 50, сэттис кылааска – 60. Таба суруйуу быраабылаларыттан бүтэй дорҕоон хоһулаһыта, сэргэстэһиитэ, бүтэй дорҕоону бутуйуу, аһаҕас дорҕоон уһатыылаах бэриллитэ буолар. Аахпыттан уонна өйтөн суруйууга кылгас ис хоһооно оҕоҕо өйдөнөр тиэкис, тиэмэ бэриллэр. Үөрэнээччи өйтөн суруйар тиэмэтин бэйэтэ талыан сөп. Аахпыттан суруйуу былаанын учуутал бэйэтэ бэлэмниир. Ол курдук 4-5 кылаас оҕолоругар аахпыттан суруйуу тылын ахсаана 20-45, 6-7 кылааска – 45-60, 8-9 кылааска – 90-100. Учуутал бу үлэлэргэ биир сыананы туруорар. Үөрэнээччи үлэтигэр аҕыйах көннөрүүнү онорбута сыанатыгар аахсыллыбат. Саха тылын үөрэтиигэ үөрэнээччи сатабыла , билиини-көрүүнү ылыныыта маннык буолуохтаах:

Үөрэнээччи билиэхтээх, сатыахтаах.:

- Учуутал этэн суруйтарарынан тиэкини суруйуохтаах.
- Тылы саҥа чааһынан ырытар сатабылы баһылыахтаах.
- Тылы састаабынан арааран сатабылы билиэхтээх.
- Судургу этиини , холбуу этиини таба араарыахтаах.
- Судургу этиигэ баар биир уустаах чилиэннэри булары билиэхтээх.
- Этиини тэнитэн суруйары сатыахтаах.

- Дьыала кумаабылар араастарын билиэхтээх.
- Тылы таба суруйуу тылдытынан сатаан туһаныхтаах.
- Аахпыттан уонна өйтөн суруйуохтаах.

Үөрэнээччи саха тылын кырамаатыкатыттан билиэхтээх:

- Этии тутуах уонна ойбооч чилиэннэрин
- Саҥа чаастары. Тылы таба суруйуу сүрүн быраабылаларын.
- Сурук бэлиэлэрин таба туруорууну.

Тиэмэнэн былаан.

№	Уруок тиэмэтэ	Күн-дьыл		Ч.	Айылбаттан дорубуйатынан хааччахтаах үөрэнээччи үөрэнэр чэпчэтиллибит соруудахтара.
		Былаан	Туолуута.		
	1 чиеппэр.				
Тыл уонна бодоруһуу.					
1	Кирири уруок. Тыл уонна бодоруһуу. Стр3	06.09		1	Төрөөбүт тыл туһунан саганы били .Бодоруһуу диэн тугун таба өйдөөһүн.
2	Кинигэни сатаан туһаныах. Стр 5	13.09		1	Болдьох бэлиэлэр суолталарын, үөрэнэр аабыы ньымаларын билии.
3	Сайыны хайдах атаардым	20.09		1	Тулалыыр айылба кэрэ көстүүтүн туһуан ситимнээх саганы сайынарыы.
Алын кылааска үөрэппити хатылааһын.					
4	Сага дорбооно уонна буукуба.	27.09		1	Тылы дорбоонунан ырытыы.
5	Алпаабыт	04.10		1	Алпаабыты билии.
6	Уһун аһаҕас, хоһуласпыт, сэрг. б/д	11.10		1	Тылы таба ырытыы, таба суруллуутун толору ырытыы
7	Этии чилиэннэрэ. Стр 13	18.10		1	Этии чилиэннэрин толору билии
8	Дьыктаан	25.10		1	учуутал этэн биэриитинэн суруйуу.
Сага дорбооно уонна таба сагарыы.					
9	Сага дорбоонун үөскээһинэ. С 17	15.11		1	Сага дорбоонун үөскэтэр органнар. уруһуй
10	Аһаҕас дорбооннору наардааһын	22.11		1	Сахалыы аһаҕас дорбооннор.
11	Дьуптуоннар	29.11		1	Дьуптуоннаах тыллары талан устуу
12	Тиэкис өйдөбүлэ, бэлиэтэ	06.12		1	Хартыынанан уруһуй, уруһуйу кэпсээһин

13	Бүтэй дорџооннор	13.12		1	Бүтэй дорџооннору булар сорудах, устуу
Тыл баайа (лиэксикэ). Тыл култуурата (11ч)					
14	Лиэксикэ өйдөбүлэ	20.12		1	Лиэксикэ өйдөбүлэ
15	Тыл өйдөбүлэ. Тыл суолтата	27.12		1	Чэпчэкирик өйдөнөр тылларынан тыл өйдөбүлүн., суолтатын арааран өйдөтүү
16	Чиэппэрдээ5и хонтуруолунай үлэ.Аахпыттан суруйуу	10.01		1	Аахпыттан суруйуу тиэкинин арийар
17	Биир уонна элбэх суолталаах тыллар	17.01		1	Биир уонна элбэх суолталаах тыллар
18	Тыл көнө уонна көспүт суолтата	24.01		1	Тыл көнө уонна көспүт суолтата
19	Ойуулуур-дьүһүннүүр ньымалар	31.01		1	Анал тиэкисрэн курдук диэн тэннээһини булуу
20	Омуоньум	07.02		1	Анал сорудахтаах карточканан уруһуйунан омуоньуму быһаарыы
21	Онтуоньум	14.02		1	Анал сорудахтаах карточканан уруһуйунан онтуоньуму быһаарыы.
22	Синиэньим	21.02		1	Анал сорудахтаах карточканан уруһуйунан синиэньими быһаарыы
23	Синиэньими сагарар санаџа туттуу	28.02		1	Омуоньуму хатылыыр сорудах
24	Истиил синиэньимэ	14.03		1	Онтуоньуму хатылыыр, чингэр сорудах
25	Синиэньими сагарар санаџа туттуу	21.03		1	Синиэньими хатылыыр, чингэр сорудахтаах үлэ
26	Синиэньими сагарар санаџа туттуу	04.04		1	Синиэньими хатылыыр, чингэр

					соридахтаах үлэ
27	Дьыктаан	11.04		1	Хоһуласпыт, уһатыылаах анал тизкиһи учуутал этэн биэриитинэн суруйуу.
28	Ситимнээх саһа. Ойуулааһын	18.04		1	Хартыынанан уруһуйдааһын.
29	Хатылааһын	25.04		1	Уруһуйу кэпсээн ситимнээх саһаны сайыннарыы.
30	Холбуу тыллар	16.05		1	Холбуу тыллар
31	Тылы көһөрүү	23.05		1	Тылы көһөрүү
32	Хонтуруолунай үлэ	30.05		1	Дорбоонно, сурук бэлиэтигэр, этии чилиэннэрэ, тутаах чилиэннэр бэриллибит тизкиһинэн үлэ.